

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

FOLYÓIRATA

XLIV. ÉVFOLYAM

8. SZÁM

BUDAPEST, 1931

NOVEMBER

SZERKESZTŐSÉG,
hová a lap szellemi részét illető
minden közlemény küldendő:
BUDAPEST,
I., Menkina János-u 8/B., II. 3.
Kéziratokat nem adunk vissza.

SZERKESZTI:
MOLNÁR OSZKÁR

Tagsági vagy előfizetési díj
évenként 8 P. Az egyesülettel és
lappal kapcsolatos minden befi-
zetés, reklamáció PÓCZA JÓZSEF
egyesületi pénztáros címére (Bpest,
V., Báthory-u. 12., IV.) küldendő.
Hirdetések megegyezés szerint.

A módszertan egységes tanítása.

Egyesületünk taggyűlésein sorozatos előadásokban foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mit tanítson a szaktanár tárgyának módszere köréből. Ez a tanítóképzésnek egyik legfőbb problémája. Nagy jelentőségét fokozza az a tény, hogy ezzel közelebb jutottak a szaktanárok a pedagógia gondolatához. A tanítóképzést állandóan az a veszedelem fenyegeti, hogy a szaktanárokat szaktárgyaik kérdései annyira lefoglalják, hogy eltávolodnak a pedagógia, a módszer gondolatától. Az a sok gondolat, jóakarát, szándék, elhatározás, amely ezekkel az előadásokkal kapcsolatban felszínre tört, bizonyára jótékonyan megtermékenyíti a tanítóképzés munkáját.

Azonban úgy tűnt fel, mintha egy problémát szándékosan mellőztünk volna. Nem foglalkoztunk a módszertan egységes tanításának kérdésével. A tanterv szerint módszertant tanít a pedagógia tanára és a szaktanár. Az említett előadássorozatban csak úgy mellékesen szerepelt a pedagógia tanárának módszertani tanítása. Pedig a módszertan tanításának kérdését nem lehet jól megoldani, ha nem nézzük meg, hogy mit csinál a pedagógia tanára, s ha nem törekszünk szerves kapcsolatot teremteni a két hivatott tényező módszertani tanítása között.

Mi a helyzet ebben a tekintetben? A legtöbb helyen az, hogy ketten tanítanak módszertant egymástól teljesen függetlenül. Még szerencse, ha csak a szövegezésben tér el a két tanítás és nem a lényegben. De egészen bizonyos, ha ez a két tényező egymásról nem szerez tudomást, nem beszélhetünk arról, hogy a módszertan tanítása megnyugtató módon folyik. Jelenleg pedig — a módszertani előadássorozat után is — az a helyzet, hogy a pedagógia tanára megy a maga útján, a szaktanár pedig szintén a saját útját követi a módszertan tanításában. Hogy ez a két út valahol találkozzék, erről tudomásom szerint senki sem gondoskodik!

De ha objektívek akarunk lenni, akkor meg kell állapítanunk, hogy a módszertan egységes tanításáról való gondoskodás a közelmúltban nehezebb volt, mint amilyen a jövőben lesz. Nehéz volt azért, mert nem volt engedélyezett módszertanunk és nem jelent

még meg — valamennyiünkre kötelező népiskolai Utasítás. Most már két engedélyezett módszertanunk van, s rövidesen meglesz a népiskolai Utasítás is.

Hogy a módszertan tanítása egységes legyen, mindenekelőtt az szükséges, hogy a népiskolai Utasítás szellemével átítassa a lelkét a pedagógia tanára, a gyakorlóiskola tanára és a szaktanár. Kíváncsnak tartom, hogy minden tanártestület módszeres értekezleteken foglalkozzék majd az új népiskolai Utasítással. A módszertan egységes tanításának forrása az új Utasítás. Ha valamenynyien ebből a forrásból merítünk, akkor megteremtettük a módszertan egységes tanításának alapját.*

Erre a közös alapra az épületet a következő módon építeném. A rendelkezésünkre álló időhöz képest és a lehetőség szerint a pedagógia tanára és a szaktanár ugyanabból a tankönyvből — az engedélyezett és használt módszertani tankönyvből — tanítsa a módszertant. Ezzel nemcsak az egységes szellem lehető tökéletességét biztosítjuk, hanem sok időt is nyerünk. Abban az előadás-sorozatban, amely a szaktanárok módszertani tanításával foglalkozott, sokszor hallottuk, hogy nincsen elegendő idő a módszer kérdéseivel való foglalkozásra. Rövid felolvasásomban rá akarok mutatni arra, hogyan lehet időt nyerni. Nézzük a kérdést egyes tantárgyak vagy tantárgycsoportok szempontjából.

A legtöbb nehézségre mutattak rá a magyar nyelv és a történelem tanárai. Azért mindenekelőtt ezekkel foglalkozom. A magyar nyelv tanárának foglalkoznia kell az olvasmány- és költetménytárgyalás módjával, a fogalmazás tanításának módjával, továbbá a helyesírás tanításának és nyelvi magyarázatok módjával. Ez a mai tanterv mellett, amely a IV. osztály számára nagy anyagot ír elő, szinte leküzdhetetlen feladatot ad, ha nem vesszük figyelembe azt a munkát, amelyet a pedagógia tanára végez. Módszertanunkhoz csatolt tanmenet szerint a pedagógia tanára 10 órát fordíthat a magyar nyelv említett tárgyai módszeres kérdéseinek fejtegetésére, tárgyalására. 2 órán át mintatanításokat hallgatnak a növendékek, 3 órán szerepel az olvasmány- és költetménytárgyalás módja, 2 órán a fogalmazás tanításának módja és 3 órán a helyesírás tanításának és a nyelvi magyarázatok módja. 10 óra alatt elvégezheti a pedagógia tanára azt az anyagot, amelyet pl. módszertanunk tartalmaz.

Most következik a szaktanár módszertani tanítása. Az erre vonatkozó nézetemet kérdéssel kezdem: Vajjon nem az a legtermészetesebb, hogy arra építsen a magyar nyelv tanára, amit a pedagógia tanára elvégzett?! A ráépítés lényege az, hogy tudomásul veszi azt, amit a növendékek tárgyainak módszere köréből tanultak és ezt kiegészíti. A tudomásulvétel legjobb formája az, ha kikérdezi azt, amit a pedagógia tanára tanított. A kiegészítés

* A pedagógiai irodalomban természetszerűleg törekedhetünk arra, hogy kifejtessük azokat a gondolatokat, amelyek az Utasítással ellenkeznek. De ha a módszertan tanításában véleményeltérések vannak, az egység alapja csakis az Utasítás lehet.

pedig azt jelenti, hogy tárgyalja a helyesírás tanításának, a nyelvi magyarázatok és a fogalmazás tanításának történetét, továbbá bemutat olvasókönyveket, a nyelvi magyarázatokhoz példatárakat, különböző vezérkönyveket, ismerteti részletesebben a tantervet, bemutat részleteket az Utasításból, tanmenetet készített, beszélget arról, hogyan kell a magyar nyelvet másajkú népiskolában tanítani stb.

Lényegesnek tartom annak a megállapítását, amit már másutt is mondtam és már mások is hangoztattak, hogy a szaktanár ne csak ezeken az órákon tanítson módszertant, hanem szaktárgyainak egyes didaktikai egységeivel kapcsolatban is. A nyelvtannal kapcsolatban sokszor rá kell mutatni arra is, hogy hogyan tárgyaljuk ezt a nyelvtényt a népiskolában. Az olvasmány- és költeménytárgyalással kapcsolatban is kell népiskolai vonatkozásokat tennünk. S ha fogalmazásunk a tanítóképző-intézetben lényegében szabad fogalmazás, akkor ezzel és ehhez kapcsolódó beszélgetésünkkel módszertant is tanítunk, különösen ha rámutatunk arra, hogy a népiskolában hogyan kövessük a szabad fogalmazás elvét. Ezek a népiskolai vonatkozások aránylag kevés időt vesznek igénybe s mérhetetlen szolgálatot teszünk velük a módszeres kiképzésnek. A tananyag tanításával kapcsolatos népiskolai módszeres utasítások jelzik különöbben, hogy tanítóképző-intézetben vagyunk.

Ha így jár el a magyar nyelv tanára és ha a IV. évfolyam végén — a rendelkezésére álló — 6 órában összefoglalja azt, amit éveken át a népiskolai vonatkozásként tanított, ha átismétli azt, amit a pedagógia tanára elvégzett és ha ezeket a fentemlített kiegészítésekkel látja el, akkor mondhatjuk, hogy saját tárgyának módszerét — a lehetőség szerint — megnyugtató módon oldotta meg. A 6 órát úgy lehetne beosztani, hogy 2 órát fordít az olvasmány- és költeménytárgyalásának módjára, 2 órát a fogalmazás tanításának módjára és 2 órát pedig a helyesírás tanításának és a nyelvi magyarázatok módjára. 6 óra kevés az említett 3 tantárgy módszerének tárgyalására. Ha azonban ehhez hozzávesszük a pedagógia tanárának 10 óráját, akkor ezen a 16 órán már komoly módszeres munkásságot fejthetünk ki. De ez csak akkor lehetséges, ha a pedagógia tanára és a szaktanár együttesen dolgozik. A beszéd- és értelemgyakorlatok tanításának módjáról, továbbá az olvasás (kezdő fokon) és az írás tanításáról való tárgyalás természetszerűleg kizárólag a pedagógia tanárának feladata.

Ha ezt a módot követjük, akkor a pedagógia tanára úgy segített a szaktanárnak módszertant tanítani, hogy a szaktanárt nem kapcsolta ki ebből a fontos munkából. Helyesnek tartom azt, hogy a képesítő vizsgálaton a szaktanár kérdezze ezt a problémát. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy a szaktanár mind jobban belevonassék a módszer kérdéseibe. A képesítő vizsgálatra általánosságban elegendőnek tartom azt az anyagot, amelyet az engedélyezett módszertani tankönyvek feldolgoznak.

Kevés ideje van a módszeres kérdésekre a történelem tanára-

nak is. Azonban úgy látom, hogy az időt azért látják kevésnek, mert kevés az, amit a rendelkezésre álló néhány (mondjuk 6) óra alatt el lehet végezni. De ha azt mondom, hogy a történelem tanításának módszere terén nemcsak az eredmény, amit a szaktanár elvégzett, hanem az is, amit a pedagógia tanára elvégzett, akkor mindjárt növekedik az eredmény azzal a többlettel, amelyet ehhez a pedagógia tanára hozzáad. A pedagógiával kapcsolatban hallgatnak a növendékek mintatanítást és 2 órán át foglalkoznak a történelem tanításának módjával. Ha a történelem tanára nem tárgyalja ezt újból, ha nem kezd mindent előlről, hanem a pedagógia tanára által elvégzett anyagot ismertnek veszi, akkor mindjárt könnyebb a helyzete. Ha ezt 6 órában kiegészíti a történelem és alkotmánytan tanításának történetével, — tankönyvek, vezérkönyvek, a tanterv, az Utasításból vett részletek, egy-két didaktikai egység tanítása módjának bemutatásával, tanmenet készíttetésével stb., akkor feladatát megoldotta.

Miután a számolás és mérés tanulásának módjával sokat foglalkozhat a mennyiségtan tanára, elegendő, ha a pedagógia tanára az I. és II. osztály problémáin kívül a III—VI. oszt. módszeres kérdéseivel 2 órában foglalkozik. Itt is kívánatos, hogy a mennyiségtan tanára az V. évfolyamban figyelembe vegye azt, amit a növendékek a pedagógiával és a gyakorlati kiképzéssel kapcsolatban a módszertanból tanultak.

A többi szaktanár is azzal könnyítse meg munkáját és törekedjék az egységet szolgálni, hogy arra építsen, amit a pedagógia tanára már elvégzett. E kapcsolat szempontjából a tankönyvünkhöz készített tanmenet második kiadását már kis részben módosítanám. Ugyanis a tantárgyakat olyan rendben vettük fel a tanmenetbe, mint amilyen rendben azokat tankönyvünk tárgyalja. Amióta azonban tüzetesebben foglalkozom az összeegyeztetés kérdéseivel, beláttam, hogy például a természettan és vegytan módszerét előbbre kell tennünk, hogy a fizika tanára a pedagógia tanárának tárgyalására támaszkodhassék. Az egymásba való kapcsolódás lehetősége miatt tanmenetünk e része II. kiadásában a magyar nyelv tárgyai után így fest:

Hónapok	Hetek	Órák	E l v é g z e n d ő a n y a g
	II.	104 105	Mintatanítás a természettanból és vegytanból A természettan és vegytan tanításának
		106	módja
	III.	107	Mintatanítás a természetrajz, gazdaságtan és háztartástanból
		108 109	A természetrajz, gazdaságtan és háztartástan tanításának módja

Hónapok	Hetek	Órák	E l v é g z e n d ő a n y a g
	IV.	110 111 112 113	Mintatanítás a történelemből és az énekből A történelem és alkotmánytan tanításának módja Az ének tanításának módja (Kiegészítés)
	I.	114 115 116 117	A testgyakorlás tanításának módja (Kiegészítés) Mintatanítás a számolás és mérés köréből A számolás és mérés tanításának módja (Kiegészítés) Mintatanítás a polg. j. és kötelességekből és az egészségtanból
	II.	118 119 120 121	A polg. jogok és köt. tanításának módja Az egészségtan tanításának módja Mintatanítás a rajzból és kézimunkából A rajz és kézimunka
	III.	122 123 124 125	tanításának módja Mintatanítás a földrajzból. A földrajz tanításának módja (Azután az év végéig ismétlés)

Tanmenetünk végén szereplő tantárgyak (polg. jogok és kötelességek, egészségtan, számolás és mérés, rajz) módszerét a szaktanárok az V. évfolyamban tárgyalják. A kézimunka tanítása módját a mi intézetünkben a szaktanár az V. évfolyam rajzóráin tárgyalja.

A tanterv szerint módszertant tanít a pedagógia tanára és a szaktanár. Nagyon nehéz e két tanár feladatát problémák szerint elkülöníteni. A tanítóképzés célját — az eddig mondottak összefoglalásaként — a következő praktikus megoldással látom legjobban biztosítottnak: a pedagógia tanára tanítja a tantárgy tanításának célját, az anyagkiszemelést és a módszert megközelítőleg olyan terjedelemben, amint az az engedélyezett módszertani tankönyvekben található. A szaktanár pedig tanítja — egyesületünk felfogásának megfelelően — tantárgya tanításának történetét, — ismétli és kiegészíti azt, amit a pedagógia tanára tanított, bemutat tankönyveket, példatárakat, vezérkönyveket, részletesebben ismereteti a Tantervet, bemutat részleteket az Utasításból, tanmenetet készített, az időhöz képest tárgyal népiskolai didaktikai egységeket a módszer szempontjából, elvégzi azt, amire a legtöbb szaktudás kell stb.

Sajátlagos a földrajz tanárának helyzete. Éspedig azért, mert aránylag sok az ideje (12 óra) és előbb tanítja a módszertant, mint a pedagógia tanára. Itt az egységet úgy biztosítanám,

hogy a pedagógia tanára támaszkodjék arra, amit a földrajz tanára, a módszertani tankönyv alapján, elvégzett. Itt valaki felteheti a kérdést: vajjon erre az aránylag sok időre, amelyet a tanterv erre szán, elegendő-e az az anyag, amelyet a módszertani tankönyv a földrajz köréből tartalmaz. Erre azt mondom, hogy a megtanulásra teljesen elegendő. Ez nem jelenti azt, hogy többet nem lehet tárgyalni, ismertetni, szemináriumszerűen feldolgozni, de könyv nélkül való tanulásra elegendő az, ami az engedélyezett módszertani tankönyvekben foglaltatik. Sokszor panaszkodunk növendékeink túlterhelése miatt, de ritkán van bátorságunk arra, hogy könnyítsünk ott, ahol könnyíteni lehet. A földrajztanítás módszere kérdésében — az ajánlott módon — könnyíthetünk a diákon. Azonban itt nemcsak könnyítésről, hanem káros jelenség elhárításáról is van szó. Határozottan károsnak tartom azt, hogy a növendékek két könyvből tanuljanak módszertant. Ha összhangot akarunk teremteni, akkor kétféle módszertant nem taníthatunk. Amint a többi tantárgyban az kívánatos, hogy a szaktanár támaszkodjék a pedagógia tanára által elvégzett anyagra, úgy a földrajz tanításának módszere kérdésében a pedagógia tanára támaszkodjék arra, amit a szaktanár elvégzett. Ez a támaszkodás lényegében 1—2 órán át való ismétlést jelent.

Azonban módszertant nemcsak a pedagógia tanára és a szaktanár tanít, hanem — a gyakorlati kiképzési órákon — a gyakorló iskola tanára is. A gyakorlati kiképzés okos felhasználásával is szolgálhatjuk az összhangot és könnyítést a módszertan tanításában. Az összhangot úgy, hogy az érdekelt tanárok az utasítást és az utasítás szellemében készült és engedélyezett tankönyvet tartásuk szem előtt. A könnyítést pedig azzal szolgálhatjuk, ha a pedagógia tanára elvégzettnek tekinti azt az anyagot, amelyet a IV. évfolyamban a gyakorlati kiképzési órákon tárgyaltak.

Tantervünk a IV. évfolyam nevelési és tanítási gyakorlatainak anyagát így jelöli meg: „Az olvasás-írás, továbbá az I. és II. osztályú számtan, beszéd- és értelemgyakorlat, ének és testgyakorlás módszeres tanításának ismertetése és begyakorlása.” Így a tanterv szerint járunk el, ha a gyakorlati kiképzési órákon nemcsak egy-egy didaktikai egység tanítási módját mutatjuk be, hanem azonfelül a mintatanítás alapján nagyon röviden néhány vonásban rámutatunk arra is, hogy 1—1 osztály anyagát hogyan kell tanítani. Így külön időlefoglalás nélkül elvégezhetjük a gyakorlati kiképzéssel kapcsolatban az olvasás és írás tanítását a kezdő fokon, az olvasási készség megszereztetésének módjait, — a számolás és mérés, a beszéd- és értelemgyakorlatok, az ének és a testgyakorlás tanításának módját az I. és II. osztályban.

A tanterv szelleme és a tantárgy természete azt kívánja, hogy a pedagógia tanára a IV. évfolyam pedagógiai kérdéseit ilyen rendben tanítsa: nevelés tan, tanítás tan, módszer tan.*

* Miután ez tétellemmel csak érintkezik, de lényegéhez nem tartozik, erről bővebben nem beszélek.

A módszertan tanításának lényeges része a mintatanítás. Feltétlenül szükség van arra, hogy minden tantárgy tanítása módjának tárgyalását mintatanításhoz kapcsoljuk. Azaz ne csak a gyakorlati kiképzéssel kapcsolatos módszertan-tanítás, hanem a pedagógia tanárának minden módszertan-tanítása támaszkodjék mintatanításra. Miután módszertant sikeresen csakis mintatanítással kapcsolatban lehet tanítani, a mintatanításokat elsősorban a IV. évfolyamba helyezném. Azonban a szükség szerint az V. évfolyamban is tarthatók mintatanítások.

A mintatanításokat elsősorban a gyakorlóiskola tanára tartsa. Az elmélet és gyakorlat egységének hangsúlyozása érdekében néha a pedagógia tanára is tartson mintatanítást vagy demonstrációt. Ha a szaktanár ezenfelül szükségét érzi annak, hogy ő is tartson mintatanítást vagy demonstrációt, helyesen jár el, ha a saját módszertani tanításait ilyenekkel összekapcsolja.

A mintatanításokkal kapcsolatban külön kell foglalkoznunk a gyakorlóiskola tanárának módszertan-tanításával. Hézagos a tárgyalásunk, ha a módszertan tanításával kapcsolatban csak a pedagógia tanáráról és a szaktanárról szólunk. A módszertant valójában nem ketten, hanem hárman tanítják: a pedagógia tanára, a szaktanár és a gyakorlóiskola tanára. És ha azt nem is csinálhatjuk meg, amit egyesületünk elnöke úgy fejezett ki, hogy a módszertant a gyakorlóiskola tanárának kellene tanítania, legalább törekedjünk arra, hogy a gyakorlóiskola tanára — a gyakorlóiskola nagy jelentőségének megfelelően — is jusson szóhoz. A gyakorló-iskola tanára 5 alkalommal taníthat módszertant: a mintatanítások megbeszélése, az előkészítés és a bírálat során. Miután a pedagógia tanára és a szaktanár a gyakorlati kiképzés óráin kívül is taníthat módszertant, a gyakorlati kiképzés óráin különösen ügyelni kell arra, hogy a gyakorlóiskola tanára ne szoríttassék háttérbe. Ilyen háttérbeszorítást látok pl. abban, ha a gyakorlóiskola tanárának a mintatanítások megbeszélésén nem adunk elég alkalmat arra, hogy kifejthesse mindazt, amit tanításával bemutatni akart. Nézetem szerint a mintatanítást elsősorban az boncolgassa, aki azt tartotta. Ha olyan mintatanítás megbeszéléséről van szó, amely a IV. évfolyam gyakorlati kiképzésével kapcsolatos, akkor annak 3 fázisát különböztetném meg. 1. A pedagógia tanárának felszólítása vagy önkéntes jelentkezés alapján egyes növendékek elmondják mindazt, ami a mintatanításokból megragadta figyelmüket. 2. A gyakorlóiskola tanára részletesen taglalja mindazt, amit tanításával bemutatni akart. 3. Ehhez a pedagógia tanára hozzáfűzi még azt, amit az elmondottakon felül még hangsúlyozni akar és azt, ami egy didaktikai egység kereteit meghaladja. S hogy a növendékek jobban érezzék, hogy ezzel a megbeszéléssel a módszertan egyik részét is végeztük el, megmondanám, hogy ezt a könyvben hol találják és hogy erről a legközelebbi órán be kell számolniuk. Ha a gyakorlati kiképzési órákon nincsen mód a megtanulás ellenőrzésére, akkor a pedagógia tanára egyik neveléstani óráján fordítson erre 4—5 percet.

A pedagógia tanárának módszertani órájával kapcsolatos mintatanítást csak a pedagógia tanára boncolgatja, miután ezeken a megbeszéléseken a gyakorlóiskola tanára nem vesz részt.

A módszertan tanítása folytatódik az V. évfolyam gyakorlati kiképzésével kapcsolatban is. Kíváncsok, hogy a gyakorlóiskola tanára tapasztalatainak elmondása végett, az ifjúság pedig önállóságának gyakorlása érdekében eléggé szóhoz jusson. Helyesnek tartom, ha e két okból a pedagógia tanára és a szaktanár — a szükséghez képest és a lehetőség szerint — rövidebbre fogja mondanivalóját. Résztvettem már olyan bírálati órán, amelyen tiszteletreméltónak találtam a szaktanárnak azt a kijelentését: „Kimerítették a tárgyat, nem szólok hozzá.” Nem szolgálja az ügyet az olyan nyilatkozat, amelyben az jut kifejezésre, hogy a gyakorlati kiképzés egyik vagy másik tényezője felesleges, mert keveset szól. Erre azt mondom, hogy az ügy érdekében sokszor kötelesség az önfegyelmzés. Aki keveset szól, több fegyelmzettiséget tanusít, mint aki sokat beszél, de hozzászólásának egyik részéről maga kénytelen megállapítani, hogy nem tartozik ide. Abból a tényből, hogy a 3 tanár közül egyik-másik keveset szól, nem következik, hogy a jelenléte felesleges. A gyakorlóiskola a tanítóképző-intézetben az ütőér, amelyen mindenkinek kell a kezét tartania.

Hogy az összhangról való tárgyalásom teljes legyen, nemcsak arra van szükség, hogy az általános elvekben legyen tanításunk között harmónia, hanem arra is, hogy egyetértsünk abban, miként kell az általános elveket egyes esetekben alkalmazni. Ez az előkészítési és bírálati órák összhangját jelenti. Problematikus tételeknél a 3 tényező előzőleg állapítsa meg az egységes eljárás módját. Egyébként sem lehet ellentét, ha a három tényező közül egyik sem mond olyant a növendékek előtt, ami az előtte szóló kollégájának szavaival ellenkezik. Amit nem tartunk helyesnek, arról ott az órán nem szólnunk semmit sem; azt órá után magunk között kell tisztáznunk.

A tanítóképzés egyik legnehezebb kérdése a módszertan tanítása. Hárman tanítják a módszertant. Felolvasásomban meg akartam mutatni azt, hogyan lehet ebből a 3 komponensből a leg-hatalmasabb eredő; hogyan lehet ez az eredő nemcsak nagyságában, hanem összhangjában is hatalmas. Helyenként panaszkodunk, hogy a módszertan tanítására kevés az idő. Ez a panasz egyes tantárgyaknál jogos is. Azonban panaszok hangoztatásából nem élünk meg, hanem azt kell néznünk, hogyan lehet a fennálló keretek között a bajokon segíteni, hogyan juthatunk maximális eredményhez.

Tanmenetünk szerint a pedagógia tanára körülbelül 45 órát fordíthat módszertanra. Az összes szaktanárok módszertani óráinak a száma — az itt elhangzott felolvasások és a mi intézetünk gyakorlata szerint — 117. (Magyar nyelv 6, számolás és mérés 36, történelem és alkotmánytan 6, polg. jogok és kötelességek 4, földrajz 12, természetrajz, gazdaságtan és háztartástan 8, természet-

tan és vegytan 10, egészségtan 5, rajz és kézimunka 18, ének 6, testgyakorlás 6.) Természetszerűleg baj, hogy a módszertanra fordítható idő nem eléggé egyenletes. De nekünk most éppen az egyik főfeladatunk, hogy ezt a nehézséget a lehetőség szerint enyhítsük.

A pedagógia tanára és a szaktanárok így összesen 160 órát fordíthatnak a módszertan tanítására. Ez majdnem heti 5 órás tantárgynak felel meg. Ha ehhez hozzávesszük még a IV. évfolyam 50 és az V. évf. körülbelül 100 előkészítő és bírálati óráját, amelyeken szintén módszertant tanítunk vagy ismételünk, s ha végül még arra az időre is gondolunk, amelyet a szaktanárok nem tantárgyuk befejezése után, hanem tantárgyuk tanításával párhuzamosan, egyes didaktikai egységekhez kötötten fordítanak módszertani kérdésekre, akkor azt mondhatjuk, hogy a módszertan tanítását a jelen lehetőségei között némileg megnyugtató módon tudjuk rendezni. Ez nem jelenti azt, hogy nem volna kíváncsatosabb időt módszertani kérdésekre fordítani, hanem csak azt akarom kifejezni, hogy a mai tanterv is nyújt annyi lehetőséget, hogy a mi belátásunktól, munkánk helyes elrendezésétől, a feladatok kellő beosztásától, egymás munkájának figyelembevételétől függ az, hogy — a nehézségek ellenére — elfogadható eredményhez jussunk.

Felolvasásom lényege: hogyan lehet az egymás munkájának figyelembevételével egyrészt a módszertani órák számát szaporítani, másrészt ebben a munkában összhangot teremteni. — Ez az összhang a tanítóképzés egységes munkájának egyik leglényegesebb tényezője.

Dr. Frank Antal.

Mit tanítson a szaktanár az ének módszeréből?

Röviden: azt és annyit, ami képessé teszi a növendékeket a módszeres énektanításra. Ennek azonban nehézségei is vannak. Az egyik nehézség magában az énektanítás módszerében rejlik, amely egyike a legbonyolultabbaknak. Ha sok tekintetben — főleg az alapelvekben — tisztázódott is az iskolai énektanítás módszere, de még sok kérdésben nem alakult ki egységes felfogás, sőt pl. a hangképzésre, a hangelnevezésekre, a gyakorlatok és énekek kiválasztására vonatkozólag egyre újabb és újabb problémák és kísérletek merülnek fel. A másik nehézséget az énekmódszertanra fordítható idő csekélyisége okozza. Tanítóképző-intézeti tantervünk ugyanis a népiskolai énektanítás módszerét a IV. és az V. osztály énekanyagánál írja elő. Eszerint az ének heti egyórás tárgyának három, egymástól meglehetősen eltérő tantervi anyagköre van: 1. gyakorlatok és énekek, 2. zeneelmélet és összhangtattan, 3. a népiskolai énektanítás módszere. A heti egyórás énekeknek ez az elágazódása is mutathatja az egyes körökre fordítható idő rövidségét.

Először megkísérelném a módszertanra fordítható órák számának és elrendezésének megállapítását, mert Utasításunk erre nézve nem nyújt direktívát s ennek folytán az egyes tanítókép-

zókben más-más módon és nagyon különböző mértékben végzik el ezt az anyagot.

Az előbb felsorolt háromféle anyag közül aránylag legtöbb idő fordítandó a gyakorlatokra s az énekekre. Ezek képezik énektanításunk gerincét, ezekbe kapcsolódik az elmélet s a módszertan is. Csak azokra a növendékekre lehet eredményes az énekmódszertani kiképzés, akik az éneklésben elegendő alapot szereztek. Az énekgyakorlatok és az énekek tanítására vonatkozólag le kell még azt is szögeznünk, hogy folytonosan, megszakítás nélkül történjék, azaz minden órán szerepeljen. Az énektanulás készség s ügyesség gyakorlásán és fejlesztésén alapul, a gyakorlás megszakítása pedig nemcsak stagnálást jelentene, hanem súlyos visszaesésre is vezetne. Ennek megfelelően a IV. és az V. osztályban minden énekóra első része (első félórája) fordítottassék énekgyakorlatokra és énekekre. Ez ugyan nagyon csekély idő erre a célra, de mentő körülménynek vehetjük, hogy a növendékek ezekben az évfolyamokban már nem analfabéták az ének dolgában és az előző három éven át részletezőbb módszerrel tanulták az éneket, nem kell tehát mindent szájukba adni. Rövid hangfejlesztés és a múlt órai lecke feleltetése után bemutatjuk az új anyagot, megtanítjuk azt, ami abban újdonság a növendékek előtt és ezek után elegendő csupán a kritikus részek módszeres begyakorlata. Ennyi legtöbb esetben egy félóra alatt elintézhető, illetőleg csak annyit vegyünk fel az anyagból, amennyit ez alatt a rövid idő alatt is előkészíthetünk.

Az énekórák második részei (második félórái) vagy összhangzattanra, vagy módszertanra fordíthatók. Egy alkalommal azonban mind a kettőre már nem kerülhet sor, mert ezek a tárgykörök még megfelelő tankönyvek mellett is aránylag több magyarázatra szorulnak. Ilyen megfontolás után lényegében arra az eljárásra jutunk, amelyet a Sarudy—Hodossy-féle énektanítási segédkönyvek függelékében összeállított tanmenetek mutatnak. Szerény tapasztalatom alapján azonban a módszertanra több félórát bátorodom javasolni, amit természetesen csak az összhangzattani anyagnak valamivel összevontabb tanítása árán érhetünk el.

Az alább részletezendő módszertani anyag mennyisége legalább 24 félórás egységet kíván meg, melyből a IV. osztályra 12-t, az V. o.-ra is 12-t számíthatunk. Az évi 12 félórai anyagot sem egyfolytában ajánlanám tárgyalni, mert akkor az összhangzattan tanítása hosszabb ideig szünetelne. Félévenként 6-6 félóra felvétele célszerűbbnek mutatkozik. A félévenkénti 6 félórás módszertani ismertetések azonban folytatólagosan (egymásutáni órákban) történjenek — a gondolatköreik egységei miatt. Ezekben az időkben az összhangzattan tanítása szünetel ugyan az énekórákon, ellenben a már elvégzett összhangzattani anyag írásbeli feldolgozása és hangszeres begyakorlása a zenei órákon s a zenegyakorlatokon tovább folyhatik. Célszerű az év elején egy-két összhangzattani tételt tárgyalni, hogy legyen feldolgozásra való anyag

a módszer tanításának idejére. Azt az óhajt, hogy a növendékek a gyakorlati tanításokra már teljes énekmódszertani felkészültséggel menjenek, még abban az esetben sem tudhatjuk elérni, ha a módszertan tanítását már az év első órájában elkezdzenék. Azonban a teljesebb módszertani ismeretek hiányát a gyakorlati tanítások alkalmával a mintatanításoknak és a részletes előkészítéseknek kell pótolniuk. Sőt a rendszeresebb módszertani ismertetések érthetőbbek és hasznosabbak lesznek a növendékek számára, ha azokat már valamelyes gyakorlati tapasztalataikhoz kapcsolhatják.

A fentebbi szempontok alapján konkrét javaslatom az ének-módszertani anyag óraszámára és elrendezésére a következő:

IV. osztály. 1. félév (október—november). 6 félérás egység. Az iskolai énektanítás kialakulása és a jelenlegi népiskolai tantervben megállapított feladatok ismertetése. — 2. félév (március—április). 6 félérás egység. A népiskolai énektanítás módszere a népiskolai tantervi utasítások főbb fejezeteinek ismertetése alapján. V. osztály. 1. félév (október—november). 6 félérás egység. Egy engedélyezett népiskolai énekeskönyv osztályonkénti áttanulmányozása. — 2. félév (március—április). 6 félérás egység. A népiskolai énektanítás kézi- és vezérkönyvei, továbbá tan- és segéd-eszközei.

Ezután a 24 féléra anyagát egyenkint részletezem. A végső feldolgozáshoz forrásul szolgálhatnak: a népiskolai Tanterv és Utasítások, az általános és énekmódszertanok, az énektanítási vezérkönyvek és a Zenei Lexikon.

1. *Az énektanítás kialakulása.* Az ének szerepe az ókori népek életében, a görög nevelésben s a keresztény istentiszteletben. Arezzoi Guido, a szolmizálás megalapítója. A szolmizálás ismertetése az „Ut queant laxis...” kezdetű himnusz alapján. Az eredeti szolmizálás későbbi kiegészítése, megváltoztatása, relatív és abszolút használata.

2. *A népiskolai énektanítás kialakulása.* Az iskolai énektanítás évszázadokon át a templomi éneklés célját szolgálta. Pestalozzi hatására az ének az önálló népiskolai tárgyak sorába lépett s a múlt század elejétől kezdve népiskolai célt szolgáló énekiskolák, módszertanok, sőt önálló népiskolai énektanítási rendszerek jelentek meg. Weber J. R.-nak az alaphang helyét jelölő rendszerét hazánkban Sándor Domokos, Heinroth-nak, normál rendszerét pedig Bartalus István dolgozta át a magyar viszonyoknak megfelelően.

3. *A népiskolai énektanítás tanterve.* Iskolai énektanításunk államilag az 1806.-i (második) Ratio Educationis, az 1868. évi XXXVIII. t.-c., az 1869., 1877., 1905. és 1925. évi népiskolai tantervek útján szabályoztatott. Jelenlegi tantervünk énektanítási célja. A hallásszerinti és a hangjegyes énektanítás viszonya. Az anyag beosztása és elrendezése. Az énekórák száma.

4. *A népiskolai énektanítás tantervi anyaga az I. és II. osztályban.* Az egyes osztályokban tanítandó szöveges énekek és zenei

tárgyköreik (hangterjedelmük, hangközeik, ritmusaik, tempóik, árnyalataik). A zenei elemek észrevétetése és gyakorlása.

5. *A népiskolai énektanítás tantervi anyaga a III–VI. osztályban.* A hallás után s a hangjegy szerint tanítandó énekek. Alkalomszerű énekek. A hangjegyes énektanítás zenei tárgykörei az egyes osztályokban. A kétszólamú éneklés.

6. *Az osztatlan népiskolák anyagösszevonása.* Az osztatlan népiskolák énekóráinak redukált óraszám. Osztályösszevonások. A tanítási anyag összevonásának elvei az összevont osztályokban. Turnusos rendszer.

7. *Módszeres eljárás az énektanítás anyagával kapcsolatban.* Szöveges dalok (népi és költői gyermekdalok, eredeti népdalok, népies dalok, műdalok). Énekgyakorlatok (hangfejlesztő, hangjegyolvasási, hangjegyírási, hangtalálási, hallási gyakorlatok). A gyakorlatok anyagát is — lehetőség szerint — eredeti népdalkincsünk dallamaiból válasszuk ki. Magyarázat, írásbeli feladat, ének- és zenei bemutatások.

8. *Módszeres eljárás a dal elemeivel kapcsolatban.* Szöveg-tanítás. Az ütemek, időméretek tanítása alkalmas dalszövegeken (ritmusos verssorokon), az új dallami elemek érzékeltetése pedig megfelelő dalrészleteken történik. Ütemezés, tempó, hangerő tanítása. Összhangzati elemek (összhangzatos kíséret, kétszólamú éneklés).

9. *A hallásszerinti énektanítás fokozatai.* A legprimitívebb játékos dalok tanítása egyszerű bemutatás útján történik, — a szöveg, dallam és mozgás szétválasztása nélkül. Az igen könnyű és rövid dalok megtanításához sincs szükség a szöveg és a dallam elkülönítésére. Nehezebb énekeknél előbb történik a szöveg-tanítás, majd az ének bemutatása után a daltanítás, — mindenkor a szükséghez mért részletezéssel. Osztály, csoportok, egyesek éneke. A tudatos éneklés előkészítése a zenei elemek észrevétetése és gyakorlása útján.

10. *Az új zenei anyag tanítása hangjegyek szerint.* A cél kitűzése, rokonismeretek felújítása, érzékeltetés, név, jegy, hangjegyes gyakorlat s annak fokozatos tanítása (olvasás, hangtalálás, ritmizálás, ritmusos éneklés), hallási gyakorlat, összefoglalás, alkalmazás dalon.

11. *A dalok tanítása hangjegyek szerint.* Szövegtanítás, hangjegyolvasztatás, dallamtanítás, beosztások, ritmusos dallaméneklés, szöveges éneklés, árnyalás. A dallami elemek s a dallamvonal részletezésének foka mindenkor a tanulók képességétől s az ének nehézségétől függ. Az alkalomszerű dal tanítása hallás után történik, de az emlékezet támogatására a hangjegyek nézése jó szolgálatot tehet.

12. *Az ének-tanmenet készítésének alapelvei.* Óraszám, az egységek anyaga, szemléltetésre szolgáló énekek, alkalmazás dalon, koncentrációk, dalok ismétlése. A tantervben vagy az utasításban közölt tanmenet-példa ismertetése és házi feladatul:

annak részletes feldolgozása — énekeskönyvekből kiválogatott megfelelő szöveges dalokkal.

15—18. *Egy engedélyezett népiskolai énekeskönyv részletes áttanulmányozása.* A javaslat szerint ebben a 6 félórás egységben a népiskola I—VI. osztályainak énekanyagát egy engedélyezett könyv alapján dolgozzuk fel. Minden ilyen félórás alkalommal a népiskola egy-egy osztályának anyagát (dalait és gyakorlatait) sorravesszük, szemelvényesen énekeltetjük (képző-intézeti tantervünk kívánsága szerint is — első látásra), egy-egy jellegzetesebb egységet módszeres feldolgozás szempontjából taglalunk, végül házi feladatul az illető osztály egész anyagának megtanulását tűzhetjük ki. — Legcélszerűbb volna erre a célra azt a népiskolai énekeskönyvet felhasználni, melyből a gyakorlóiskolában tanulnak és elhelyezni ennek a könyvnek 20—25 példányát az V. évesek osztálykönyvtárában. Ezeknek a könyveknek könnyű hozzáférhetősége megkönnyítené a gyakorlati tanítások előkészületeit is.

19. *Népiskolai énekeskönyvek bemutatása.* Egy-két régebbi népiskolai énekeskönyv (pl. Bartalus István: *Éneklő ABC*). A jelenlegi tanterv alapján engedélyezett népiskolai énekeskönyvek:

Sztankó Béla: *Kis Dalkönyv* (osztatlan és részben osztott népiskolák összevont III—IV. osztályai számára).

Sztankó Béla: *Dalos Könyv* I. kötet (a teljesen osztott népiskolák III. és IV. osztályai, valamint a részben osztott népiskolák összevont III—IV. osztálya számára). A II. kötet az V. és VI. o. részére.

Kacsoh Pongrác dr. (Harmat Arthur és Karvaly Viktor átdolgozása): *Énekeskönyv* (az elemi népiskolák III—VI. osztályai számára).

Szabados Béla: *Nótaország* I. rész (III—IV. o. számára).

Engedélyt nyert még Tiboldi József: *Énekeskönyv*. Osztie-Steiner-Szücs: *Magyar Énekeskönyv*, Jósvay-Schmidt-Szemző: *Dalok és énekek könyve* (a róm. kath. iskolák számára egyháziilag jóváhagyott könyv).

20. *A népiskolai énektanításhoz forrásul szolgáló dalgyűjtemények.* Zsasskowszky Ferenc és Endre: *Kis Lantos*. Kiss Áron dr.: *Magyar Gyermejjáték-könyv*. Bartalus-Pataki: *Dalgyűjtemény*. Erődi Ernő: *Ezüst Hárfa*. Harrach József: *Arany Lant*. Sztankó Béla: *Dalgyűjtemény*. Molnár Imre-Lajtha László: *Játékország*. Bárdos Lajos: *101 magyar népdal* (a Magyar Cserkészszövetség kiadása).

21. *Harmónium-kísérettel ellátott népiskolai dalgyűjtemények.* Zöld Károly: *Magyar iskolai dalok*. Kovács Dezső: *Népiskolai Dalgyűjtemény*. Kacsoh Pongrác dr. (Harmat Arthur és Karvaly Viktor átdolgozása): *Az elemi iskolai énektanítás pedagógiája*. II. kötet. Kosáry János dr.: *Népiskolai dalok harmóniumkísérettel*.

22. *Vezérkönyvek és énekpedagógiai munkák.* Bartalus István: *Énektanító vezérkönyv*. Sándor Domokos: *Weber J. R. vezérkönyve a népisk. énektanításban*. Köveskúti Jenő: *Az énektanítás*

vezérkönyve. Ugyanaz: *Az énektanítás módszertana.* Sztankó Béla: *Vezérkönyv a népiskolai énektanításhoz.* Kacsóh Pongrác dr.: *Az elemi iskolai énektanítás pedagógiája.* A) rész. Kecskés Ernő: *A hangjegyről való énektanulás és az énektanítás vezérkönyve.* Kosáry János dr.: *A népiskolai énektanítás módszere.* Jósvay-Schmidt-Szemző: *Az éneklés tanításának vezérkönyve* (a róm. kath. iskolák számára egyházilag jóváhagyott könyv). Továbbá Tóth Mihály, Barcsai József idevágó munkái.

23. *A hangszerek alkalmazása az énektanításban.* A harmónium és a hegedű előnyös tulajdonságai. A többoldalú szemléltetés elősegítése. Az énektanító hangjának kímélése vagy segítése. A hangnemi és harmóniai érzék fejlesztése. A transzpozíciós harmónium. A hangszerek szerepe az énektanításban. Szélsőségek.

24. *Az énektanítás egyéb segédeszközei.* Hangvilla, hangsíp, ütemmérő (metronom). Hangjegyre vonalozott iskolai tábla. Hangjegyfűzet. Hangjegytáblák. Énektáblák (pl. Sztankó-féle 10 énektábla). Egyéb szemléltető készítmények.

A módszeres anyagnak erre a 24 félórára javasolt felosztása nem az egyedül lehetséges megoldás. Egész órás módszeres egységekről is lehetne beszélni, de az ilyen megoldást csak abban az esetben tudnám javasolni, ha a módszertani anyag bőven volna illusztrálva hangjegyes példákkal, olyan bőven, hogy abban több volna a hangjegy, mint a betű. Ebben az esetben ugyanis a módszertani órák a növendékekre nézve nem maradnának pusztá elméleti órák, hanem egyszersmind énekgyakorlatok is volnának.

Lehetnek, akik ezt a módszertani anyagot vagy az arra javasolt 24 félórát sokalni fogják. Azoknak figyelmébe ajánlanám, hogy képző-intézeti énekoktatásunknak éppen a módszeres ismertetés adja meg legfőbb sajátosságát. A népiskolai Utasítás egy-egyében is igen terjedelmes mű, melynek teljes és részletes ismertetése, bármennyire kívánatos lenne is, még ennél is több időt kívánná. Holott előírt módszertani anyagunknak csak egy részét képezi az Utasítás ismertetése.

Lehetnek, akik viszont a javaslat anyagát vagy a reáfordított időt nem tartják elégségesnek a növendékek módszeres kiképzése szempontjából. Azok pedig gondoljanak arra, hogy az ötosztályos képzőben redukálták az énekórák számát és ma a heti egyórás ének mellett megközelítőleg sem vállalkozhatunk annyi módszertani anyag elvégzésére, mint amennyi a régi képzőben lehetséges volt (külön heti 1 óra volt a IV. o.-ban az énekmódszertanra). Szerencsére azonban a növendékek módszeres kiképzésének sikere nem csupán ezeken a módszertani ismertetéseken fordul meg. Ezenkívül még három fontos tényezője van a módszeres kiképzésnek. A pedagógia tanárának általános módszertani órái, melyeken sok dolgot tanulnak a növendékek, amit az énektanításban is felhasználhatnak. Egy másik segítő tényező maga az öt éven át folyó módszeres énekoktatásunk. A tanítóképző első osztályának énekanyaga lényegében a népiskola hat osztályának énekanyaga. S ha ezt a népiskolai módszer alapelvei szerint dolgozzuk

fel, akkor a növendékek már a saját énektanulásuk folyamán is sok módszeres ismeretet és készséget szerezhettek, minek folytán a módszertani órák sokszor csak felújítások és összefoglalások lesznek. Végül a didaktikai gyakorlatokról se feledkezzünk meg, melyek a mintatanítás, előkészítés, gyakorlati tanítás és bírálat folytán hathatós eszközei az énekmódszertani kiképzésnek is. Mindezek együttevén megadhatják azt a minimális útravalót, amellyel a jelöltek elindulhatnak ezirányú hivatásuk végzésére.

Kishonti Barna.

Szünidei továbbképző tanfolyamok a középfokú iskolák testnevelő tanárai és tanárnői számára.

A Testnevelési Főiskola az 1950/51. tanév nagy szünetjében is folytatta azt a tevékeny munkát, melynek célja a már iskolákban vagy testnevelési (sport) egyletekben működő tanárok, vezetők és tanárnők minél alaposabb és részletesebb kiképzése. A különféle lapokban, folyóiratokban közhírré tett tanfolyamra sokan jelentkeztek, mert érdekeltve voltak az összes középfokú iskolák, közöttük tehát a tanító- és tanítónő-képző-intézetek is.

Tanítóképző-intézeteink testnevelő tanárai részére — jól tudjuk — az elmúlt (1929/30.) tanév nagyvakációjában rendezett egy ehhez hasonló tanfolyamot a közokt. miniszter június 30-tól július 16-ig szintén a Testnevelési Főiskolán. Ezen a tanfolyamon a részvétel kötelező volt és így a tanárok a tanfolyam ideje alatt fizetési osztályuknak megfelelő napidíjat és útiköltségmegtérítést kaptak. Tetemes költségeket is jelentett így ez a tanfolyam, de feltétlenül megérte, hisz a tanítóképző-intézetek testnevelő tanárainak a munkája hat el végeredményként az ország legszélesebb és legtömegesebb rétegeibe. Hogy milyen eredményes tanfolyami munkát végeztek a tavaly ide gyűjtött tanárok, arról részben már olvashattuk is egy éve a beszámolót. De örömmel kell pótlólag megjegyeznünk erről a tanfolyamról még annyit, hogy lelkesedésben, buzgalomban és hozzáértésben felülmúlta az addigi tanfolyamokat és túltett az ideiek munkásságán is.

A jól végzett munka eredményeként talán ezért nem is jelentkezett az idei tanfolyamokra egyetlen egy testnevelő tanár a tanítóképzők részéről. Valószínűleg élénken élt még emlékezetükben a munkának ugyan-csak fárasztó mivolta. Az sem csalogathatta őket, hogy az idei tanfolyam résztvevőinek anyagilag nem volt úgy megkönnyítve a helyzetük, mint nekik, mert ez a tanfolyam senkit sem kötelezett a részvételre és a jelentkezők közül csak 30 férfinak és 30 nőnek helyezte kilátásba a díjmentességet (még az útiköltséget sem térítette meg). Tanáraink nélkül is azonban feltűnően sokan jelentkeztek a tanfolyamra, úgy hogy a kb. 140 felvett testnevelő tanár és tanárnő részére három csoportot kellett alakítani, hogy a munka könnyebben menjen. A férfiak alkottak egy csoportot (számuk 44). A nők egy A.) és B.) csoportra tagolódtak. Az A.) csoportba gyűjtötték a középiskolák, kereskedelmiek és tanítónőképzők tanárnőit (kb. 40-et). A B) csoportban voltak a polgári iskolai tanárnők és néhány elemi iskolai tanítónő, kb. 55-en. Két csoport állandóan dolgozhatott a szabadban, a Főiskola atlétikai, gimnasztikai vagy játék (tennisz) pályáin. Egy csoport rendszerint elmélettel volt ugyanakkor elfoglalva.

Miután a tanfolyam elsősorban abból a szempontból érdeklí e be-

számloló olvasóit, hogy mennyiben volt az összefüggésben a tanítóképzés személyeivel és munkájával, csak az A.) csoport tevékenysége jöhet számításba. Sajnálatos jelenség, hogy az áll. tanítónő- (óvónő-) képzőkből senki nem kérte felvételét a tanfolyamra és így innen áll. tanárnőink teljesen hiányoztak. Felekezeti tanítónőképítő-intézeteink is gyéren voltak képviselve. A debreceni ref. tanítónőképzőből viszont ketten voltak: Kiss Aranka és Tóth Kató. Ugyancsak Debrecenből (a Svetits-int.-ből) volt itt Kornet Mária Róza nővér. A debreceni tanítónőképzők tehát ugyancsak megmutatták, mennyire érdekli őket a testnevelés legújabb munkája. Arany Irma a nyíregyházai, Kerekesné Lacher Erzsébet a kecskeméti ref. tanítónőképzőket képviselték. Kivülük még a szegedi, soproni, kalocsai kat. tanítónőképzők azon kedves nővérei voltak a tanfolyamon, kik intézeteikben ellátják a testnevelési órákat. Hogy a hölgyek minő bámulatos szorgalommal és fáradhatatlansággal dolgoztak, az általános meglepetésszerűen szolgált. Különösen a kedves nővérek részéről, kik az állandóan nagy és rekkenő nyári hőségben ugyancsak nem kényelmes forma-ruhájukban még a legnehezebb gyakorlatokat is megpróbálták, játékokban, futásokban a legintenzívebben résztvettek. Általában a nők jóformán alig maradtak el a teljesítmények terén a férfiktól, kiknek nehezebb atlétikai gyakorlataik és céllovészeti óráik voltak még, egyébként semmivel sem dolgoztak se többet, se jobban, mint a női tábor A.) csoportja.

A tanfolyam kezdete júl. 1-ére volt tervezve. Az időközben meg-ejtett országgyűlési választások miatt azonban ennek ideje eltolódott júl. 8-ára. Tartott a tanfolyam júl. 28-ig. Úgy a megnyitásánál, mint a befejezésénél minden ünnepélyes formától eltekintettek. Úgyis sok a hajlandóság bennünk, magyarokban az ünneplésekre. Ezt nem egyszer szemünkre is vetették az idegenek és talán jó erre is gondolni, ha akad néha-néha alkalom az ünneplésekre. Pótolta azonban ezt a Főiskola szeretetreméltó igazgatójának, Szukováthy Imrének néhány közvetlen hangú, melegségtől áthatott megnyitó mondata, melyekben örömének adott kifejezést, hogy a Főiskola ismét egy hatalmas tábornak nyújthat ismereteket ahhoz a lelkes munkához, melynek célja Magyarország mindkét nembeli ifjúságát minél egészségesebbé, edzettebbé és vidámabbá tenni.

A 18 munkanapos tanfolyam reggel 7-től déli 12-ig és délután 4-től 8-ig vette igénybe a résztvevőket, délután némi pihenőórákkal megszakítva, de mégis úgy, hogy az A.) csoport 118 órát dolgozott a 18 nap alatt. A munka leglényegesebb része volt a 24 órás gimnasztika, amelynek vezetője Kmetykó János tanár volt, aki 8 órában még a gimnasztika elméletét nyújtotta. Az órák száma szerint, de azok súlyában is a legértékesebb munkát Kmetykó János tanár végezte. Ez a megállapítás természetesen nem a többi tárgyak és művelőik ledegradálását jelenti. Amit a gimnasztikán kívül itt még előadtak, az mind hasznos, érdekes, tanulságos és értékes volt. Így az atlétika (20 órában), melynek vezetője és elméleti előadója (4 órában) Misángyi Ottó volt. A játék, amely megszolgált iskolai- és sportszerű játékokban, összesen 28 órában. (Főelőadói: Doby Ida és Zaborszky Sándor voltak.) — A testnevelés pedagógiája és ált. testnevelési, egészségügyi, fejlődéstani ismeretek Jávor Albert, Szukováthy Imre és Malkó M. magyarázatai nyomán. Felejthetetlenül kedvesek és amellet végtelenül hasznosak voltak a táncok (8 órában) Weber Edit tanárnő igazán szakavatott és lelkes vezetésével. Munkájának állandó nézőközönsége volt a férfiak csoportja, mikor tanfolyami elfoglaltságuknak semmiféle akadálya nem volt. Mindenképpen hasznos és értékes volt a sportokkal való foglalkozás és tetejében még nagyon üdítő is a rekkenő napokban az úszás (12 óra). De a legfontosabb mégis a gimnasztika volt, mert hisz testnevelésünknek is ez a tárgya az alfája és omegája.

A gimnasztika valósággal eggyé lett a testnevelő órával. Kezdjük gimnasztika alatt nemcsak a test megfelelő kifformálását érteni, hanem valósággal hozzája számítjuk a testnevelési óra második és harmadik részét. Nevezetesen *b*) az atlétikát, mely a küzdőképesség kifejlesztésén kívül legfontosabb testszerveinknek, a tüdőnek és szívnek a fejlődését, erősítését különösképpen szolgálja és *c*) a játékot, mely a kedélyképzésen kívül a legklasszikusabban foglalkoztatja a test minden porcikáját. Valamennyi tárgyunk tehát valósággal a gimnasztikát szolgálja és kell is hogy szolgálja. Hisz atlétikát is nem azért tanítunk, hogy atlétákat neveljünk. Csak amennyiben akad egy-egy atlétizálásra kiválóan alkalmas egyéniség, akkor tegyük lehetővé annak kialakulását. Sőt elő kell segíteni az atlétizálást annál is, akinek kedve van hozzá, még ha nem is remélhetjük, hogy bajnokká lesz. Így segítjük elő azt a tornát, mit nevezhetnénk eredménytornának is (a német Gimnasztikschule mellett ezt a célt szolgálja az u. n. Leistungsschule), mert sikere továbbra is ambicionálni fogja a fiút, leányt akkor is, ha már kikerült az iskolából. Testnevelési oktatásunk pedig éppen akkor érné el az eszményi célját, ha az iskolából kikerültek nem hagynák abba testük gyakorlását, hanem azt folytatnák, szinte agg korukig, mint amire mind több és több példát látunk a testgyakorlást megkedvelt északi népeknél.

A gimnasztika tehát t. k. jelenti a testnevelési órát. Kmetykó János gimnasztikája is ezt jelentette. Ő nemcsak érdekes testformáló gyakorlatokat adott órái *a*) részében, hanem kiterjeszkedett *b*) az atlétikára (közben a tornaszereket sem vetette meg) és *c*) a játékra is nagy gondja volt. A hangsúly természetesen az *a*) részen volt és ideje nagyobb részét is ez foglalta le. Ennyiben tehát végeredményként tisztára gimnasztikai volt egy-egy órája — szó szerinti értelemben. Változatos gyakorlatai (tartásos, mozgásos, mellett a legkedveltebbek voltak a lendületes gimnasztikai gyakorlatok. Atlétikai gyakorlatai a játékos- és könnyű-torna mintájára megcsinált játékos és könnyű atlétikai gyakorlatok, melyek még a bátor-talanabb természetű és gyengébb testalkatú gyermeket sem riasztják majd vissza a próbálkozásoktól. Milyen mély pedagógiai eredményei lehetnek ezeknek, ha elgondoljuk, — hogy a feltétlenül bekövetkező sikerek nyomán a gyermekben kifejlődik a képességei iránti önbizalom. Szinte megtanulja, hogy amint elkövetkezik a siker testének fejlesztésében, — úgy nem marad az el szellemi téren sem, ha küzd, fárad, gyakorol erejével is. Önmaga jön rá, hogy az ép, egészséges test ép és egészséges lelket kíván, hogy nagy szükség van a szellemiekre is. Ha ezt a fel fogást ki tudjuk alakítani a gyermekben, akkor ennek nyomán kialakul az idősebbekben is annak a tudata, hogy a testnevelés valóban nem lehet egyoldalú, miként azt sokan ráfognak; az bizony egész embereket akar formálni, tehát a szellemre is mindig tekintettel van, azoktól munkáját elválasztani nem akarja. Azt meg a szellem embereinek sem kell bizonyítani, hogy mennyivel szerencsésebbeknek érezhetik magukat, ha testileg is edzettebbek, hajlékonyabbak, életrevalóbbak.

Messze vezetnének el ezek a fejtegetések, ha folyóiratunk terjedelme ennek nem vetne gátat. Nem térhetek tehát már ki a gimnasztikai órák kedvet derítő, mozgalmas, egészséges játékaira, melyekben igen erős szerep jutott a mindenfajta labdának (kezdve a kézlabdától a nagyon népszerűvé vált, de sajnos — igen drága medicin-labdáig). Nem fejtegethetem tovább annak nagy jelentőségét, hogy milyen korszakalkotóan fontosságú lett a testnevelés terén egy-egy testnevelési órán a már fentebb említett három rész (*a—b—c*) harmónikus összeolvasztása. Nem az én megállapításom hogy ezt már 5—6 éve csinálják a haladottabb szellemű

magyar testnevelők és a művelt nyugati és északi népek még csak most kezdik ezt gyakorolni, mint a legbeváltabb szisztemát.

Most még csak annyit, hogy érvényesült-e valami újabb is ezen a tanfolyamon tavaly óta? Vajjon tanultak volna-e még valamit képzőink tanárai, ha történetesen ez idén is eljöttek volna erre a tanfolyamra? Ezt a magam tapasztalatából megállapítani nem tudtam, mert a tavalyi testnevelő-tanfolyam munkáját egy cserkész táborozásban való részvételem miatt már csak a vége felé láthattam. Erre vonatkozólag kérdést intéztem Kmetykó János főiskolai tanárhoz, aki szíves volt a legrészletesebben ezekre válaszolni és ugyanekkor elismerni testnevelő kartársaink tavalyi kiváló munkáját. Szerinte ez évben a bevezető gyakorlatoknál a lábgyakorlatok sorába felvettek sok célgimnasztikai gyakorlatot, melyek előkészítenek a futáshoz és ugráshoz. A kargyakorlatoknál szerepet kaptak a dobások (kisebb labdákkal), melyek előkészítenek a sportok gyakorlásához (iskola-labdajáték a könnyű játékhoz, ez meg az erősebb játékhoz). Az óraterv középső részének törzsfeszítő, könnyű függeszkedési, támasz-, egyensúlyozó és törzsgyakorlatait nem egyszer hasonló célú társas gyakorlatokkal, talajtornagyakorlatokkal helyettesítették, melyek szerek nélkül is elvégezhetők. Nagyobb szerepet juttattak általában a labdadobó gyakorlatoknak és a hozzájuk tartozó olyan természetű labdajátékoknak, melyek mindenkit foglalkoztatnak, tehát nem hagyják ki a gyengébb tanulókat. Ezek mellett felvették a gimnasztikai gyakorlatok közé a természetes eszközökkel való tornát, az akadálytornát is. Mindkettő könnyű, mindenki megcsinálhatja és erőssé tesz a sportszerű (atletikai) tornához. A szabadgyakorlatok erősen kibővültek a lendületgimnasztikai gyakorlatokkal, melyek a mozgásos tornagyakorlatoknál is értékesebbek, mert egy-egy gyakorlat belőlük jótékonyan hat az egész testre, annak minden részére. Terjedelmesebb gyakorlatok is mint amazok, jobb kedvvel is csinálják, hisz közreműködik bennük a tornászó egész teste.

Azt hiszem, jó szolgálatot teszek ezek közlésével a testnevelő kartársaknak. Egyúttal bizonyosságot teszek amellett, hogy az erősen, sőt most rohamosan fejlődő testnevelésben egy-egy év elmúlása után mindig jön valami új és rendszerint jobb az addigieknél. Nem kárba vesztett idő tehát gyors egymásutánban is a tanfolyamok látogatása. Még ha nem lennének új dolgok ott, már csak az intenzív gyakorlás kedvéért is érdemes ezeken megjelenni. Olyan mintaszerűen és dúsan felszerelt terepünk erre hazánkban sehol sem kínálkozik, mint a Testnevelési Főiskolánkon, melynek vezetősége még a tanfolyamon résztvevők kedvezményes és kitűnő ellátásáról is gondoskodik. Vegyenek példát Kmetykó János tanárról, ki a fárasztó tanfolyamok lezajlása után saját költségén elutazott Stockholmba, az északi országok testneveléssel foglalkozó tanárainak, orvosainak, katonáinak a kéthetes kongresszusára, valóságban a tanfolyamára, hogy lásson újat vagy meggyőződjék annak helyességéről és jóságáról, ami nálunk folyik és megismertesse ott azt, amiben előbbre mi vagyunk. Ragadják meg az alkalmat, amíg ilyenek tanfolyamok alakjában kínálkoznak. A testnevelési ügyosztály agilis és fáradhatatlan buzgalommal dolgozó vezetője, vitéz *Tarczay-Feliczides* Román most még meg tudja nyitni a tanfolyamok rendezéséhez szükséges pénzforrásokat is. E tanfolyamok jótékony hatásából tehát merítsünk minél többet, míg el nem apadnak e tanfolyam anyagi táplálékai és velük együtt a továbbképzés lehetőségei.

Mesterházy Jenő.

EGYESÜLETI ÉLET.

A miniszter üdvözlése. Egyesületünk dr. *Ernszt* Sándor pápai prelátus, népjóléti miniszter úr önmagyméltóságát vallás- és közoktatásügyi miniszterré történt kinevezése alkalmából a következő hódolatteljes felirattal üdvözölte:

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk! A Tanítóképző-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének nevében hódolatteljes tisztelettel üdvözöljük Excellentiádat kultuszminiszterré történt kinevezése alkalmából. Hittel és bizalommal tesszük ezt, mert tudjuk, hogy a tanítóképzés ügye Nagyméltóságodat nemcsak mint a keresztény nemzeti politika vezérférfiát, hanem mint a róm. kath. egyházi rend egyik kimagasló képviselőjét is közvetlenül és különösképen érdekli. Hitünk és bizalmunk forrása még az az öröndetes tény is, hogy Excellentiád pár évtizeddel ezelőtt maga is képzőintézeti tanár volt, mikor az angolkisasszonyok budapesti tanítóképző-intézetében mint hittanár működött, mert ily módon közvetlen tapasztalatból is ismeri munkásságunknak az ország sorsára oly jelentősen és sorsdöntően kiható jelentőségét.

Kegyelmes Urunk! Mint minden intézmény, úgy a tanítóképző-intézetek is öröndetes fejlődésen mentek át az utolsó évtizedekben. Azonban e nagy fejlődés mellett is vannak még komoly és megoldásra váró problémái. Mivel azonban tudjuk, hogy ma csak egy magyar probléma van és lehet: kivezetni az országot a válságból, hazafias kötelességnek tartjuk, hogy saját problémáinkról ezúttal még említést se tegyünk. Éppen ezért — hódolatteljes üdvözlötünk megisméltése mellett — csak arra kérjük az egek Urát, hogy adjon testi és lelki erőt, kitartást és szerencsét Nagyméltóságodnak a nagy magyar probléma megoldásában vállalt munkásságának sikeréhez.

Maradtunk Excellentiádnak — a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének nevében, Budapest, 1951. okt. 17-én, *Párvy Endre* elnök, *Kiss József* főtítkárr.

Elnökségi ülés. Egyesületünk vezetősége szept. hó. 22-én elnökségi értekezletet tartott, melyen *Párvy Endre* elnöklete alatt *Tabódy Ida*, dr. *Frank Antal*, *Jaloveczky Péter*, *Molnár Oszkár*, *Éber Rezső*, *Kiss József*, *Pócza József* és *Mihalik József* voltak jelen. — Az értekezlet a tanárság anyagi helyzetével és az egyesület jövőndő programmjával foglalkozott. A fizetések redukálásával kapcsolatban, hosszabb tárgyalás után, az a vélemény alakult ki, hogy a fizetéscsökkentés elleni fel-szólalásunkkal mit sem érhetünk el, a legközelebbi választmányi ülés inkább az ötödéves korpótlékok visszaszerzésének kérdésével foglalkoz-zék intenzívebben. Múlt évi fontos pedagógiai munkánkat, mely az egyes szaktanárok által tanítándó népiskolai módszer tanításával foglalkozott, a jövő taggyűlésen befejezi dr. *Frank Antal*nak az egyes tanárok és a pedagógusok módszertanításában megteremtendő összhangról szóló előadása. Ezután a tanítóképző-intézeti tantárgyak tanítási módszeré-nek tárgyalására térünk át, s az ezzel kapcsolatban felmerülő tanterv-reformi kérdésekkel is részletesen fogunk foglalkozni. — Pénztáros jelen-téséből az elnökség megállapítja, hogy egyesületünk normális anyagi körülmények között van, s amennyiben a múlt évben megkapott anyagi támogatást ebben az évben is megkaphatja, s a tagok a tagsági díjakat szorgalmasan befizetik, az egyesület zavartalan működését semmi sem akadályozza. Megállapodott továbbá az elnökség abban, hogy szeptember 28-án a budafoki állami borászati tanfolyam és borpince tanulmányo-zására kirándulást rendez, melyről az egyes intézeteket értesíti.

Mihalik József.

Taggyűlés. Egyesületünk szeptember 9.-én tartotta ezidei első taggyűlését az I. ker. állami tanítóképző-intézetben. A nagy számban megjelentek között sok vidéki kartárs is volt.

Jelen voltak: *Pároy Endre, Sarudy Ottó, Tabódy Ida, dr. Szemere Samu., Molnár Oszkár, Jaloveczky Péter, Németh Sándor, Lux Gyula, Éber Rezső, dr. Csada Imre, Tscheik Ernő, Mesterházy Jenő, dr. Cseh Arnold, Frigyes Béla, dr. Prochaska Ferenc, Ferenczy István, Oszwald József, dr. Katona Miklós, Horváth B. Kristóf, Váradi József, Drózy Gyula, Kishonti Barna, dr. Frank Antal, Medgyesi Zsófia, Haitsch Ella, Jaloveczky Péterné, Erdélyi Olga, Szántó Lenke, Bertha Mária, Farkas Mária Magdaléna, Mária Mercedes isk. nővér, Márton Mária Heriberta, Stefko Mária Concessa, Macsa Mária Adalberta, Faltányi Margit, Kiss József.*

Pároy Endre igazgató, egyesületi elnök beszámolt az utolsó gyűlés óta történt eseményekről. Tájékoztatta a megjelenteket az elnökségnek a fizetéscsökkentés tárgyában hozott határozatáról, mely szerint az ősz folyamán tartandó, legközelebbi választmányi ülésen tárgyaljuk anyagi ügyeinket és a választmányi gyűlés határozatához képest felterjesztéssel fogunk élni anyagi sérelmeink miatt a minisztériumhoz. Ismertette az elnökség által a folyó egyesületi évre tervbevett munkaprogrammot. E szerint a múlt évben tárgyalt problémát — mit tanítson a szaktanár saját tárgya népiskolai módszertanából — folytatjuk és hamarosan befejezzük, mert már csak a kézimunka, alkotmánytan, fizika és a rajz végleges megbeszélése van hátra. Azután új kérdésként a tanító- és tanítóképző-intézetek egyes tantárgyainak nevelő értékét, fontosságát, anyagát és módszeres feldolgozását fogjuk megbeszélni. Ezzel kapcsolatban rá akarunk mutatni az egyes tárgyaknál kíváncsatos tantervi és utasítási változtatásokra. Ezzel mintegy irányt akarunk adni a magyar tanítóképzés megreformálásának. — A taggyűlés az elnök bejelentéseit közszönettel vette tudomásul.

Azután *Frank Antal dr.* tartotta meg felolvasását: Mit tanítson a pedagógia tanára az egyes népiskolai tantárgyak módszertanából. (Összhang a szaktanár és a pedagógia-tanár módszertanítása között.) A felolvasó két nehézségen akar segíteni. Az egyik az, hogy némely tantárgynál kevés a szaktanár ideje a módszertan tanítására. A másik pedig, hogy a módszertan tanításában nincsen egység a pedagógia-tanár és a szaktanár között. Az előadó szerint mind a kettőt eltüntethetjük, ha mindkét tanár figyelembe veszi egymás tanítását és az Utasítás által kijelölt módszert. Ez áll a gyakorlati kiképzésre is.

Sarudy Ottó kir. főigazgató szerint az előadó túlságosan erősen hangsúlyozta az Utasításhoz való ragaszkodást. Vannak tárgyak, pl. az ének, melynek módszere nincsen megnyugtató módon rendezve. Egyébként helyesnek tartja az előadást.

Cseh Arnold dr. szövegátette a részletes módszertan tanításánál előálló nehézséget, mely az által származik, hogy a tárgyat két tanár tanítja, akiknek álláspontja, a dolog természeténél fogva, nem lehet teljesen kongruens. Kíváncsatos lenne, hogy a tárgy egy kézbe kerüljön. Vagy a pedagógia-tanár kezébe, akinek a részletes módszertanban nagyobb kiképzést kellene szerezni, vagy a szaktanár kezébe, akinek viszont általános didaktikai kiképzését kellene erősíteni. Felelőlegesnek tartja, hogy az egyes tárgyak módszerének történeti fejlődését részletesen ismertessük.

Lux Gyula veszedelmet lát abban, ha a módszertant a pedagógia tanárai tanítják. Szerinte a szaktanár ezt sokkal részletesebben tudja

tárgyalni. A szaktanár felfogása esetleg ellentétes is lehet azzal, amit az Utasítás alapján készült módszertani tankönyv hirdet. Szabad kezét kíván adni a tanárnak a módszer tanításában. De megállapítja, hogy ennek az álláspontnak az a veszedelem, hogy a növendék nem tudja kihez alkalmazkodjék.

Mesterházy Jenő megállapítja, hogy a felolvasás a meglevő állapotokhoz igazodik és azokon belül igyekszik segíteni. Megjegyzi, hogy az Utasításnak vannak vitatható álláspontjai.

Kiss József úgy látja, hogy a módszertani kiképzés elmélyülése mindenütt azt a törekvést vonta maga után, hogy a részletes módszertan tanítása mindinkább a szaktanár kezébe kerüljön. A „mit és hogyan” kérdésre az Utasítás az irányadó. Ha a tanár véleménye nem egyezik meg az Utasítás elveivel, ezt irodalmilag kell elintézni. Ez a haladás útja. Mójában van ezt a tanárnak a tanításban is megjegyezni. De végeredményben az Utasítás úgy a tanítókra, mint a módszertan tanárára, ha nem is kötelező, de mint legjobbnak tartott hivatalos norma irányt jelző. A módszerek történeti fejlődésének tanítását szükségesnek tartja, megjegyzi azonban, hogy az a baj, hogy inkább a rég mult és a maitól messze eső időket tárgyaljuk, mint az újabbakat. Holott ez utóbbi lenne a hasznosabb.

Párvy Endre elnök összefoglalva az elhangzottakat, megállapítja, hogy az előadó két gyakorlati probléma megoldására tett javaslatot. Az egyik, ami a címben is fel volt tüntetve, mit tanítson a szaktanár és mit a pedagógia-tanár az egyes tárgyak népiskolai módszeréből. Ez, a már több mint egy éve tartó előadásokkal, tisztázódott. Frank dr. előadása ezt csak összefoglalta. A másik része a felolvasásnak a szaktanár, a pedagógia-tanár és a gyakorlóiskola vezetőjének együttműködésére mutatott helyes elveket, mikor az együttműködés alapjául az elemi iskolai Utasítást jelölte meg. Mind a kettőt mi is magunkévá tehetjük. Az előadónak és hozzászólóknak köszönetet mondott.

Frank Antal dr. zárószavában arra hívta fel különösen a figyelmet, hogy nevelési szempontból milyen nagy hiba lenne, ha a módszertan-tanítás vagy a gyakorlati kiképzés tényezői az ifjúság előtt ellentétes álláspontot képviselnének.

Kiss József.

IRODALOM.

Kiss Sándor: *Az elemi iskolai számtantanítás módszere.* Tanító-növendékek és tanítók számára. A szerző kiadása. Szarvas, 1931. 38 lap. Ár feltüntetése nélkül.

Kiss Sándor, a szarvasi ev. tanítónőképző-intézet igazgatója írta e füzetet, hogy tanítványai és a tanítók kezébe a népiskola egyik legfontosabb tárgyának, a számolásnak módszertanát adhassa. Tagadhatatlan szükség van olyan könyvre, mely az új Tanterv szellemének megfelelő útmutatásokat adjon. Az új Tanterv végrehajtására vonatkozó Utasítások még máig sem jelentek meg, aminek hiányát minden tanító érzi és ezért örömmel kell köszönteni minden tanulmányt, mely az egyes tárgyaknak a tanterv által előírt anyagát magyarázatokkal igyekszik módszeres feldolgozásra alkalmassá tenni.

Szerző könyvét hét fejezetre osztotta. Az első fejezet az *általános elveket* tartalmazza, a többi hat az egyes osztályok anyagának részletes, utasításszerű feldolgozását. Az általános elvek című fejezetben két főkérdést tárgyal. Az első azoknak a „módszeres vétségek”-nek a felsoro-

lása, melyek miatt a számtantanítás sikere elmarad. A második pozitív útmutatás a siker elérésére, melynek főtényezője a műveletek analízisének. „A számtantanítási módszernek egyik legalapvetőbb követelménye — írja a szerző, — hogy a megmagyarázandó műveletet bontsuk fel annyi lépésre, amennyi szükséges a művelet teljes megértéséhez.” Teljesen igaza van a szerzőnek, akinek jó megfigyelő képességét — többek között — nagyszerűen illusztrálja a következő megjegyzése: „Sajátságos, hogy minél fogyatékosabb valakinek a mennyiségtani belátása, annál kevésbé kívánja elemezni a műveleteket. Ha valamikor begyakorolta az összevont műveleti lépések egymásutánját, nem törődve azok szorosabb értelmi összefüggésével, azt hiszi, hogy a dolgot teljesen érti.” Ilyen megállapításokkal gyakran találkozunk a füzetben, melyek a különben nehéz téma olvasását nagyon megkönnyítik. Ilyeneknek tartjuk különösen a magyarázatok nyelvére („ne legyünk szűkszavúak”), a folytonos ismétlésre, a megértési folyamatok megismétlésére, a számfogalmaknak szemléltetésével való kialakítására (7. l.), az alpműveletekre (10—17. l.), a tizes átlépésre, az egyszerezgre (18—22. l.) vonatkozó részeket. Igen eredetien oldja meg a tizedes törtek tizedes törtekkel való szorzásának meglehetősen nehéz problémáját is.

Apró észrevételeket is tehetünk a könyvre. Így a címben — a Tanterv szerint — *számolás* lenne irandó a számtan helyett. A *módszeres* elnevezés sem földi teljesen a könyv tartalmát, mely a módszer helyett — ennél többet — vezérkönyvszerű, részletes feldolgozást nyújt. Nagy kár, hogy a *mérés-ről*, melyet a Tanterv összekapcsol a számolás anyagával, legalább az óratervben és az anyag felsorolásában — nem szól a szerző. Sorrendi hibát csak egyet vettünk észre. Az *olasz gyakorlat* az V. osztály anyaga, holott szerzőnk a VI. osztályba tette, ami végeredményben nem okoz nagy bajt, mert a figyelmes olvasó észreveszi a tévedést.

A legfőbb elv a könyv értékelésénél az lenne, hogy mennyire egyezik meg a szerző álláspontja a népiskolai Utasítás szellemével. Erre azonban nem tudunk felelni. Az Utasítás nem jelent meg. Nem tudjuk, mit fog mondani az egyes osztályok anyagának feldolgozásáról. Természetesen így a szerző által képviselt általános elveket, az anyag terjedelmét, a módszeres feldolgozás mikéntjét minden ebből a szempontból eredhető bíráló megjegyzés nélkül kell elfogadnunk. K.

Váradi József: *Iskolaszervezettan.* Tanító- és tanítónőképző-intézetek számára. Második, javított kiadás. Szt. István-Társulat. Bpest, 1931.

Az első kiadás megjelenésétől eltelt rövid idő bizonyosságot tesz nemcsak e könyv szükségességéről és arravalóságáról, hanem a szíves fogadtatásról is, amelyben azt az érdekeltek részesítették. Ha ennek okát keressük, úgy azt, a munka kétségtelen értékein túlmenőleg, a hasonló tárgyú tankönyveknek éveken keresztül tartó hiányában találjuk. A nevelés- és oktatásügy szervezetében a háborús éveknek viszonylag eseménytelen időszakát mozgalmas évek követték. Gyors iramban jöttek a nevelés- és oktatásügy szervezetét alakító törvények s rendelkezések. Az iskolaszervezettan tanítása egyre nagyobb nehézségekkel járt tanítóképző-intézeteinkben s e nehézségek leküzdését nagy mértékben akadályozta a nyomasztó tankönyvhiány. Nem tudtunk a változott helyzetnek megfelelő tankönyvet adni tanítványaink kezébe és kénytelen-kelletlen a tanárra, tanítványra egyaránt időrabló jegyzetkészítést vezettük be. Indokolt volt tehát a szíves fogadtatás, mely a könyvet első kiadásában üdvözölte s mely aránylag rövid időn belül annak második kiadását hozta meg.

A könyv forgatása közben annak minden olvasója igazat ad írójának: e tárgynak a tanítónevelésben való jelentőségét tekintve, valóban nem csekély feladat volt a könyvet a rendelkezésre álló szűk keretekhez hozzászabni. A tantervi célnak felel meg a könyv beosztása, amikor az összes nevelőintézmények áttekintése után a leendő tanítót közvetlen közelről érdeklő népiskola szervezetével foglalkozik behatódiban.

Az első rész könnyen áttekinthető módon, a népiskolából kiindulva építi fel oktatásügyünk rendszerét, rámutatva mindenütt az egyes iskolafajok és nevelésügyi intézmények közötti kapcsolatokra is. A kialakuló kép tehát nemcsak a részek összege, hanem a szervesen összefüggő egész lesz. Nagy mértékben megkönnyíti az áttekintést az adott szkéma (a magyar iskolafajok rendszerének grafikus ábrázolása) és elősegíti azt a második kiadás azzal, hogy a „Tudományos kutatóintézetek” és a „Külföldi magyar intézetekről” szóló részt külön-külön cím alá foglalja.

Oktatásügyünk intézményeinek általános ismertetésében a nagyobb rész a szakiskolákra esik és e résznek különös érdeme a teljesség. Növeli a gyakorlati értékét e résznek az, hogy az egyes, kevésbbé általános iskolafajok előfordulási helyeit is ismerteti. Helyes az egyetemeknek a szakiskolák között történő tárgyalása, lévén azok a gyakorlatban valóban a szakképzés helyei.

Mint hogy az első kiadás megjelenése óta — annak előszavában hiányolt — újabb neveléstörténeti tankönyveink kellő tájékoztatást nyújtanak a nevelésügyi intézményeinek a kifejlődéséről is, feleslegessé vált ugyanezeknek jelen tankönyvben való ismertetése. Természetes azonban, hogy az utóbbi évek története az egyes iskolafajoknál az ezekhez fűződő törvények és rendelkezések tárgyalása során ismertetést nyer.

A második részt a népiskolának szenteli a szerző. A szűkreszabott keretek között is helyt ad a leendő tanítót e téren érdeklő minden kérdésnek. A népiskola szervezetére és belső életére vonatkozó törvényeket és rendeleteket világosan és könnyen érthető formában tárgyalja. Nagy érdeme ennek a résznek is az anyag szerencsés csoportosítása és az áttekinthetőség. Különösen itt látszik előnyösnek a rendeltszámoknak és adatoknak a szövegből való kiemelése és jegyzetként való csatolása. Ilyen módon anélkül, hogy hiányát éreznők, jelentékeny mértékben teszzük egyszerűbbé növendékeink munkáját.

Kiegészíti és teljessé teszi a munkát a „Gyermekevdelemről” és az „Iskolánkívüli népművelésről” szóló rész. Kár, hogy az utóbbinak a számára Tantervünk oly kevés helyet és időt biztosít. Az iskolánkívüli népművelés jelentősége vitathatatlan és egyre nagyobb részét teszi a tanító munkájának. Egyes képzőink külön tanfolyamot állítanak be, de az egysegés anyagfeldolgozásra itt is nagy szükség volna. Ez azonban alig oldható meg a szervezettan részére biztosított mai időbeli keretek között s így e kérdésnek behatódibb fejtegetése e könyvnek sem képezhette feladatát.

Befejezve Váradi kartársunk könyvének rövidre fogott ismertetését, örömmel állapíthatjuk meg, hogy biztos támasza és hasznos segítőtársa lesz az továbbra is a tanítónevelésnek és az arra irányuló tanári munkának. Szívesen üdvözljük második kiadásában. *Dr. Katona Miklós.*

Meghalt Sarudy Ottó. Lapunk zártakor jött a megdöbbentő hír, hogy *Sarudy Ottó* nyug. főigazgató megszűnt élni. Október 27.-én a korai reggeli órákban szívbénulás következtében fia karjai közt lehelte ki lelkét. Bús őszi délután, okt. 28.-án a Farkasréti-temető halottasházában gyűltek össze mindazok, kik búcsút akartak venni az örökre távozótól. Hamvait okt. 29.-én a pápai sírkertben helyezték végső nyugalóra. — A temetésről s az elhangzott búcsúbeszédekről meg fogunk emlékezni.

H I R E K.

Miniszteri elismerés. A közokt. miniszter a németlakta községek tanítói részére rendezett továbbképző tanfolyam sikerének biztosítása érdekében kifejtett tevékenységükért *Lux Gyula, Chobodiczky Alajos, Váradi József, Barcsai József* áll. tanítóképző-int. tanároknak és vitéz *Losonczy György* áll. tképző-int. gyakorlóisk. tanítónak elismerését fejezte ki.

Igazgatói kinevezés. A közokt. miniszter *Dobosy Elek* csurgói áll. tanítóképző-intézeti megb. igazgatót jelenlegi állomáshelyére áll. tanítóképző-intézeti igazgatóvá a VII. fiz. osztály 3. fokozatába kinevezte.

Kinevezések. A közokt. miniszter *Lipcsey József* áll. tképző-int. nevelőt, a balatonarácsi áll. Erzsébet-szeretetházhoz beosztott helyettes igazgatót, *Ambrózy Margit* bpesti II. ker. áll. tképző-intézethez beosztott nevelőnőt, mindkettőjüket jelen állomáshelyükön való meghagyás mellett, áll. polg. isk. rendes tanárrá kinevezte.

Athelyezés. A közokt. miniszter *Lengyel Gyula* pápai áll. tanítóképző-int. tanárt a szolgálat érdekében a kőszegi áll. tanítóképző-intézethez, *Király Jenő* nevelői teendők végzésére a sárospataki ref. tanítóképző-intézethez beosztott áll. tanítót ezen minőségében ugyancsak a kőszegi áll. tanítóképző-intézethez áthelyezte.

Helyettes tanári megbízás. A közokt. miniszter a csurgói áll. tanítóképző-intézetben a magyar-történelmi órák ellátásával *Cziráky József* okl. tanítóképző-int. tanárt óradíjas helyettes tanári minőségben megbízta. — A közokt. miniszter *Szabó Béla* okl. tanítóképző-int. tanárt a bpesti I. ker. áll. tanítóképző-intézetben a nevelői teendők ellátásával óradíjas helyettes tanári minőségben megbízta. — A közokt. miniszter a csurgói áll. tanítóképző-intézetben a pedagógiai tárgyak ellátásával *Adám Zsigmond* pedagógiára képesített okl. tanítóképző-int. tanárt óradíjas helyettes tanári minőségben megbízta. — A közokt. miniszter a cinkotai áll. tanítóképző-intézetben ellátatlanná vált nevelőnői teendők ellátásával *Hell Anna* okl. tanítóképző-int. tanárt bízta meg óradíjas helyettes tanári minőségben.

Helyettes tanári alkalmazás. A közokt. miniszter *Németh Edit* bpesti VII. ker. áll. tanítóképző-int. és *Katona Margit* hódmezővásárhelyi áll. óvónőképző-int. óradíjas helyettes tanárokat áll. tanítónőképző-int. helyettes tanári minőségben alkalmazta. — A közokt. miniszter *Fiala András* okleveles tanítóképző-int. tanárt a jászberényi áll. tanítóképző-intézethez a nevelői teendők és a szükséghez képest tanítási órák ellátására óradíjas helyettes tanári minőségben alkalmazta.

Óradíjas megbízás. A közokt. miniszter a kőszegi áll. tanítóképző-intézetben a testgyakorlás óráinak ellátásával *Szakmáry József* ottani reálgymnáziumi testnevelő tanárt bízta meg.

Nyugtázás. Tagdíjat fizetett az 1929. év I. felére: *Berzátzy L.* — 1929. II. felére: *Málnási D.* — 1929-re: *Siemeister I.* — 1930. I. felére: *Málnási D.* 1930-ra: *Dr. Radák O., Tabódy I.* — 1931-re: *Chobodiczky A., Tabódy I., Móczár M., Csekő Á.* — 1932-re: *Tabódy I.*

Előfizetett az 1931. II. és 1932. I. felére: *Eger rk. tnők.*

Befizetés a Tanárok Házára: *Bpest VII. ker. áll. tnőkp. (882 P), Bpest I. áll. tkp. (586 P), Cinkota áll. tnőkp. (548 P), Jászberény áll. tkp. (556 P), Baja áll. tkp. (50 P), Sopron ág. ev. tkp. (274 P), Csurgó áll. tkp. (294 P), Kőszeg áll. tkp. (288 P), Bpest, 1931. X. 20. Pócza J. pénztáros.*